

Марија Јефtimiјевић Михајловић

(НЕ)СТВАРНА ПРИЧА

Фактографија и фикција у романима
Драгана Лакићевића

Рецензенти:

Проф. др Бошко Сувајцић,
редовни професор Филолошког факултета
Универзитета у Београду

Проф. др Горан Максимовић,
редовни професор Филозофског факултета
Универзитета у Нишу

Проф. др Сања Мацура,
редовни професор Филолошког факултета
Универзитета у Бањој Луци

Уредник:

Др Борис Булатовић

Издавање ове књиге финансијски су подржали
Министарство културе и Министарство науке,
технолошког развоја и иновација Републике Србије.

Copyright © 2026 by Марија Јефтимјевић Михајловић
Copyright © 2026 by Научно удружење за развој српских студија
Copyright © 2026 by Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ISBN 978-86-88685-16-0

Марија Јефtimiјевић Михајловић

(НЕ)СТВАРНА ПРИЧА

Фактографија и фикција у романима
Драгана Лакићевића

НАУЧНО УДРУЖЕЊЕ ЗА РАЗВОЈ СРПСКИХ СТУДИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКУ КУЛТУРУ ПРИШТИНА – ЛЕПОСАВИЋ
Нови Сад – Лепосавић, 2026.

Лејенда је у њрироди моја дара и сензибилизиција.
Драган Лакићевић

С А Д Р Ж А Ј

УВОДНА РЕЧ.....	9
„...ШТА СЕ ДОГАЂА И ШТА САЊАМ“	15
Верник и вереник поезије или апсолутни књижевник	17
Фактографија детињства и/или детињство као фактографија.....	28
Књижевност и живот: од фактографије до фикције. Преимућство књижевне над историјском истином.....	48
Писац и уредник: између књижевног стварања и културне мисије. „Уредник често дисквалификује себе као писца“	57
(НЕ)ИЗМИШЉЕНИ ЈУНАК:	
РАБЛЕОВСКО ЖИТИЈЕ ТОМАША РАКОЧЕВИЋА	67
Легенда и прича: од историјске личности до аутентичног књижевног јунака	69
Мозаичка структура романа: контруисање приче. Позиција писца и позиција казивача. Документарност и фикционалност: <i>pro et contra</i>	90
Трагедија „Генија“. Књижевни јунак између историје, сатире и трагедије	125
ДНЕВНИК И СПОМЕНИК	159
Од документа ка роману. Дневник каменоресца – споменик сећању (животу).....	161
О дискурзивном и имагинативном кључу романа. Парабола о уметности и уметнику	176
О камену и имену: процес симболизације и митологизације.....	185

Поетика набрајања и усправности: (мета)физички подвиг и литургијски чин	201
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА: Шта (ни)смо рекли?	211
ПРИЛОЗИ	235
Summary	237
Белешка о ауторки	243
Белешка о писцу	245
Индекс имена	249
Избор из грађе	253

УВОДНА РЕЧ

У обимном, жанровски разуђеном и поетички сложену делу Драгана Лакићевића (поезији, приповеткама, романима, легендама, публицистици) готово да нема оштре границе између онога што је писац проживео, чуо, запамтио, прочитао или пронашао у неком документу и онога што се, после дугог процеса унутрашњег сазревања, претворило у књижевност. Његово аутопоетичко уверење да се у његовом схватању „све претвара у књижевност“ и да је његов „поглед на свет (...) књижевни“ може се узети као један од могућих кључева за разумевање читавог опуса, пре свега прозног. Сâм Лакићевић каже да припада „оној врсти писца који имају сто прича или сто књига“, али да такође „поштује и оне који целог живота пишу само једну књигу“.¹ Јер, и једнима и другима циљ је исти – написати књигу која би требало да се памти толико и разуме тако да ће бити „свачија“.

Још од детињства, у којем су се непосредна чулна перцепција завичајне Мораче, породично памћење, приче старијих, народна прича, епска песма, косовско предање, легенда и књига сусретали као равноправни облици сазнавања света, Лакићевић стварност не доживљава као затворен систем *йроверљивих чињеница*, него као неисцрпну ризницу *мојућих йрича*. Слика, име, предмет, породична повест, фрагмент нечијег живота или готово заборављена личност могу у његовој стваралачкој свести годинама постојати латентно, да би се тек накнадно, посредством имагинације, језика и књижевног поступка, преобразили у мотив,

¹ Милош Јевтић, *Верник йоезије: разјовори са Драјаном Лакићевићем*, Партенон, Београд, 2002, 51.

симбол, јунака или једно књижевно дело – роман. Отуда се однос фактографије и фикције намеће и као једно од важних питања Лакићевићеве поетике и као проблем који води ка самом средишту његовог разумевања књижевности. Његово дело показује да стварност не престаје да буде *истиница* онда када уђе у књижевност, али да унутар уметничког текста мора престати да буде само *чињеница*. Другим речима, она мора задобити форму, унутрашњу мотивацију, симболички потенцијал и способност да појединачно искуство отвори према значењима која га превазилазе.

Због тога је један од основних подстицаја за настанак ове књиге била потреба да се испита природа тог *преображаја*. Лакићевићево дело, упркос великом броју објављених књига, дугом присуству у књижевном животу и значајним критичким оценама појединих остварења, није у свим својим поетичким аспектима добило место које омогућава целовито сагледавање његовог доприноса савременој српској књижевности. Његова вишедеценијска видљивост као уредника, приређивача, антологичара и чувара књижевне баштине понекад је заклањала писца, а фрагментарност критичке рецепције остављала је неке од суштинских веза између његових дела недовољно описаним.

Иако је деценијама уназад његов књижевни рад пратила и књижевна критика, готово сва досадашња тумачења била су усмерена на његова појединачна остварења, поетичке особености или вредносне судове, без систематичног испитивања односа фактографије, усменог памћења, документа и имагинације, као једног од интегративних начела његове поетике. У том простору пронашли смо и основни извор мотивације за настанак ове монографије. У књизи која је пред вама настојимо да повезивањем биографске и завичајне фактографије, усменог предања, историјског прототипа

и аутентичног писаног документа у јединствену интерпретативну перспективу, прецизније одредимо Лакићевићево место у савременој српској књижевности и да осветлимо поетички континуитет који досадашња, претежно парцијална рецепција, није могла у целини да покаже.

Књига *(Не)стварна прича: фактографија и фикција у романима Драјана Лакићевића* зато није настала с намером да се накнадним вредновањем „исправља“ једна лична књижевна неправда, већ из потребе да се прецизније осветли један поетички ток савремене српске књижевности у којем се сусрећу усмена и писана култура, домаће и модерно искуство, историјско памћење и стваралачка имажинација. Лакићевићев опус је у том погледу нарочито подстицајан, јер показује како традиција може бити присутна у савременом делу без архаичне затворености, како документ може учествовати у фикцији без свођења романа на хронику и како стварна личност може у књижевном тексту задобити нови идентитет, а да веза са прототипом не буде ни поништена ни механички очувана. Тиме се потврђује оцена неких критичара да је он „писац симетрије“.² Овакво постављено испитивање његовог дела истовремено отвара шири питања о односу традиције и модерности и, пре свега, о граници између историјске чињенице и књижевне истине.

Насловна синтагма *(Не)стварна прича* упућује на поетички парадокс који Лакићевићеви романи изнова стварају: стварност понекад располаже већим степеном необичности од онога што читалац очекује од фикције, док књижевна имажинација ту стварност организује тако да она постане уверљива унутар света књижевног дела. „Стварно“

² Јасмина Милашиновић, *Вук који је дежао од себе: чињајући књије Драјана Лакићевића*, Ободско слово – Партенон, Ријека Црнојевића – Београд, 1997, 10.

и „нестварно“ зато се не могу распоредити у два стабилна и међусобно затворена подручја. Између њих постоји читав низ посредничких облика – памћење, легенда, сведочење, сан, документ, симбол, приповедна перспектива – кроз које стварност постепено мења свој статус и постаје литерарно уверљива.

Треба истаћи и то да се самим насловом књиге одређујемо према тумачењу односа фактографије и фикције искључиво у романескном опусу, али да наша интерпретација поменутог слоја не укључује све Лакићевићеве романи, већ пре свега оне који представљају репрезентативне примере како се документ (био он стваран или измишљен) преображава у романескну структуру, односно оне који отварају питање: где престаје фактографија, а где почиње фикција? Због тога је највећа пажња посвећена романима *Масџермајнд* (1994) и *Сабор ђојинулих* (2015), док се у завршним разматрањима скреће пажња и на два краћа романа: *Љубавна књижица* (2004) и *Замак* (2021), али „трагове“ документарности проналазимо и у романима *Сјуденград* (1979), *Земаљски кључ* (1985), *Анђео смрти* (1999) и приповеци *Миомирис* (2015).

Иако заснована на идеји да се један од кључних проблемских питања Лакићевићеве поетике осветли кроз интерпретацију односа документарности и фикционалности, ова књига ни издалека не обухвата све значењске хоризонте и семантичке вертикале прозног опуса овог савременог српског књижевника. Искрено захваљујући писцу на бројним документима (рукописима, фотографијама, преписци, старим књигама итд.) која су му (по)служила као грађа за писање управо оних дела која су предмет наше анализе – а нама су били веома драгоцени током писања књиге – остављамо отвореним бројна поетичка питања истраживачима који се буду бавили књижевним опусом овог српског

писца. Мали избор из те грађе налази у Прилозима на крају књиге, чиме смо желели да поставимо читаоца да и сâм буде учесник у процесу преображаја документа у књижев-но дело.

М. Ј. М.